

lius ⁴², & P. Africanus ⁴³ in primis eloquentes: quorum exstant orationes, ex quibus existimari de ingeniis oratorum potest. Sed inter hos ætate paulum his antecedens sine controversia Ser. Galba ⁴⁴ eloquentia præstitit: & nimirum is princeps ex Latinis, illa oratorum propria, & quasi legitima opera tractavit, ut egrederetur a proposito orandi causa, ut delectaret animos, ut permoveret, ut augeter rem, ut miserationibus, ut communibus locis uteretur. Sed nescio quomodo huius, quem constat eloquentia præstitisse, exiliores orationes sunt, & redolentes magis antiquitatem, quam aut Lælii, aut Scipionis, aut etiam ipsius Catonis: itaque exaruerunt, vix jam ut appareant.

De ipsius Lælii & Scipionis ingenio, quamquam ea est jam opinio, ut plurimum tribuatur ambobus; dicendi tamen laus est in Lælio illustrior. At oratio Lælii de collegiis ⁴⁵, non melior, quam de multis quam voles, Scipionis: non quo illa Lælii quidquam sit dulcius, aut quod de religione dici possit augustius; sed multo tamen vetustior, & horridior ille, quam Scipio: & cum sint in dicendo variaz voluntates, delectari mihi magis antiquitate videtur, & lubenter verbis etiam uti paulo magis prisca Lælius. Sed est mos hominum, ut nolint

darum vetustate. Ob id hunc cum esse credimus, qui nihil habebat, ut Africanus ait apud Valer. Max. vi. c. 5. cumque tribunus plebis esset, fiducia sacrosanctæ potestatis credituribus suis satisfacere volebat, nisi a collegis fuisset coactus, ut Val. Max. lib. vi. cap. 5. scribit. Unde cognovimus Aureliam gentem plebeiam fuisse, in qua fuit cognomen *Cotta*, ductum, ut quidam volunt, *ἀνὸς τῆς κόττης*, quod iracundus, & oris torvi fuerit is, qui primus *Cotta* fuerit appellatus. *Idem.*

⁴² *C. Lælius*] Hic, ut Cicero Philipp. XI. refert, fuit filius illius C. Lælii, qui maiores Africani in Hispania & in Africa semper comes fuit; ita ut a multis *Africanus* ipse quoque sic appellatus. Certe cum Africanus majore ardentissima familiaritate junctus fuit; ut Lælius hic & Africanus amicitiam, tanquam hereditatem quandam crevisse, & postea sic auxisse videantur, ut ea maxime illustris habeatur, quod Lælius Ciceronis o-

stendit. Fuit igitur hic Lælius prætor, fuit consul cum Q. Servilio Cæpione, an. DCXIV. fuit augur, & *Sapientis* est appellatus. Hic ante Scipionem ponitur, quia major natu fuit. *Idem.*

⁴³ *P. Africanus*] P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus, de quo præstat flere, quam pauca dicere. *Idem.*

⁴⁴ *Ser. Galba*] Servius Sulpicius Galba, qui prætor male adversus Lusitanos pugnavit, ut Liv. lib. XLVIII. scribit. Deinde cum L. Aurelio Cotta anno ab U. C. DCX. consul fuit. Sciendum est prænomen *Servium* frequenter in gente Sulpicia inventi. Male igitur faciunt, qui descibunt, vel legunt aliquam *Sergium Galbam*, cum *Sergius* sit nomen gentis, non autem prænomen, ut satis constat. Male igitur Plutarchus in Catone hunc *Σουλπίσιον Γαλβαν* vocat. *Idem.*

⁴⁵ *Oratio Lælii de collegiis*] Vide lib. de Amicitia, cap. 25.

nolint eundem pluribus rebus excellere. Nam ut ex bellica laude adspirare ad Africanum nemo potest, in qua ipsa egregium Viriati bello ⁴⁶ reperimus fuisse Lælium: sic ingenii, literarum, eloquentiæ, sapientiæ denique, est utriusque primas, priores tamen libenter deferunt Lælio. Nec mihi cætorum judicio solum videtur, sed etiam ipsorum inter ipsos concessu ita tributum fuisse. Erat omnino tum mos, ut in reliquis rebus melior, sic in hoc ipso humanior: ut faciles essent in suum cuique tribuendo.

XXII. Memoria tenco, Smyrnæ me ex P. Rutilio Rufo audisse, cum diceret adolescentulo se accidisse, ut ex senatusconsulto P. Scipio & D. Brutus (ut opinor) consules de re atroci, magna que quærenter. Nam cum in silva Scantia ⁴⁷ facta cædes esset, notique homines interfecti; infimulareturque familia, partim etiam liberi societatis ejus, quæ picarias ⁴⁸ de P. Cornelio, L. Mummiio censoribus redemisset; decrevisse senatum, ut de ea re cognoscerent & statuerent consules: causam pro publicanis accurate, ut semper solitus esset, eleganterque dixisse Lælium. Cum consules, re audita, amplius de consilii sententia pronuntiavissent; paucis interpositis diebus iterum Lælium multo diligentius, meliusque dixisse,

Tom. I.

F f f

iterum-

⁴⁶ *Viriati bello*] Viriatus ex pastore venator, e venatore latro, mox iusti quoque exercitus dux factus, universam Lusitaniam occupavit, & bellum cum Romanis per quadringentes annos, ut Florus & Orosius scribunt, vel octo continuos, ut placet Appiano, gessit, multosque Romanos duces vicit; ac tandem a suis, quos Servilius Cæpio corruperat, est interfectus. Historia est apud Liv. lib. LII. & LIV. & alios. Aliter *Viriatio*, forsasse rede, ut bellum *Viriaticum* dicatur, ut bellum *Mithridaticum*; quamquam Suetonius bellum *Viriaticum* vocat. *Idem.*

⁴⁷ *Scantia*] Turnebus, *Sila*, quem vide Advers. lib. xi. cap. 1. & xxvi. 12.

⁴⁸ *Picarias*] Forrasse loca ubi pax fieret, cuius apud veteres magnus fuit usus, cum ad alias res, tum ad vina condienda. Et forsasse tum censoribus picarias locabant, quod nos tamen ad nos non legitimus: illud legitimus, quod scribit Plin. in tabulis censoris pascua dicta fuisse omnia, ex quibus populus reditus

haberet; quia diu hoc solum vestigial fuerat. Hoc significat Cicero, cum in Orat. I. contra Rull. ita scribit: *Veniat*, inquit, *silva Scantia: usum tandem hanc silvam in relictis possessionibus, an in conformis pascuis invenisti?* Ex his existimamus legi oportere, vel *pecuarias*, ut hic etiam scriptum vidimus, vel *pecuarias*, præsertim cum in aliis libris *picarias*, in aliis *picarias* hoc loco legamus. Et *pecuaria*, loca ubi pecora nutriantur, id est pascua, interpretamur: *pecuarias* vero, eodem pene modo, quod Varro lib. 11. de R. ita scribat: *Faciles faciam, quod & ipse pecuarias habet grandes, in Apulia æquias, & Reatinas equarias.* Itaque rem sic explicare possumus: silva Scantia erat in pascuis censorum: pecuaria item, sive pecuaria erant in hissem pascuis. Cum igitur publicani redemissent has pecuarias, sive pecuaria, in silva Scantia, quæ in his erat, facta est cædes. *Corradus.*

iterumque eodem modo a consulibus rem esse prolatam. Tum Lælium, cum eum focii domum reduxissent, egissentque gratias, & ne defatigaretur, oravissent, locutum esse ita, se, quæ fecisset, honoris eorum causa, studiose, accurateque fecisse; sed se arbitrari, causam illam a Ser. Galba, quod is in dicendo * fortior acriorque esset, gravius & vehementius posse defendi. Itaque auctoritate C. Lælii publicanos causam detulisse ad Galbam. Illum autem, quod ei viro succedendum esset, verecunde & dubitanter recepisse. Unum, quasi comperendinatus, medium diem fuisse, quem totum Galbam in consideranda causa, componendaque posuisse: & cum cognitionis dies esset, & ipse Rutilius rogatu fociorum domum ad Galbam mane venisset, ut eum admoneret, & ad dicendi tempus adduceret; usque illum, quoad ei nuntiatum esset consules descendisse, omnibus exclusis commentatum in quadam testudine cum servis literatis fuisse: quorum aliud alii dictare eodem tempore solitus esset. Interim cum esset ei nuntiatum tempus esse, exisse in ades eo colore, & iis oculis, ut egisse causam, non commentatum putares. Addebat etiam, idque ad rem pertinere putabat, scriptores illos male mulctatos exisse cum Galba. Ex quo significabat, illum non in agendo solum, sed etiam in meditando vehementem atque incensum fuisse. Quid multa? magna expectatione, plurimis audientibus, coram ipso Lælio sic illam causam tanta vi, tantaque gravitate dixisse Galbam, ut nulla fere pars orationis silentio præteriretur. Itaque multis querelibus, multaque miseratione adhibita, focios, omnibus approbantibus, illa die questione liberatos esse.

XXIII. Ex hac Rutiliana narratione suspicari licet, cum duæ summæ sint in oratore laudes, una subtiliter disputandi, ad docendum; altera graviter agendi, ad animos audientium permovendos; multoque plus proficiat is qui inflammet iudicem, quam ille qui doceat: elegantiam in Lælio, vim in Galba fuisse. Quæ quidem vis tum maxime cognita est, cum,

Lusi-

* Fortior Lamb. Grut. oratio

Lusitanis ⁴⁹ a Ser. Galba prætorè contra interpositam, ut existimabatur, fidem; interfectis, L. Libone ⁵⁰ tribuno plebis populum incitante, & rogationem in Galbam privilegii similem ferente, summa senectute (ut ante dixi) M. Cato legem suadens in Galbam multa dixit: quam orationem in Origines suas retulit, paucis antequam mortuus est, an diebus, an mensibus? Tum igitur recusans Galba pro sese ⁵¹, & populi Romani fidem implorans, cum suos pueros, tum C. Gallii etiam filium srens commendabat; cujus orbitas & stertus mire miserabilis fuit propter recentem memoriam clarissimi patris: isque se tum eripuit flamma, propter pueros misericordia populi commota, sicut idem scriptum reliquit Cato. Atque etiam ipsum Libonem non infantem video fuisse, ut ex orationibus ejus intelligi potest.

Cum hæc dixissem, & paulum interquievissem, Quid igitur, inquit, est causæ, Brutus, si tanta virtus in oratore Galba fuit, cur ea nulla in orationibus ejus appareat? quod mirari non possum in eis, qui nihil omnino scripti reliquerunt.

XXIV. Nec enim est eadem, inquam, Brute, causa non scribendi, & non tam bene scribendi, quam dixerint. Nam videmus alios oratores inertia nihil scripsisse, ne domesticus etiam labor accederet ad forenses: pleræque enim scribuntur

F f f 2 ora-

⁴⁹ Lusitanis] Ser. Galba est accusatus a Libone, quod Lusitanorum magnam manum, interposita fide, prætor in Hispania interemisisset, ut Valer. Max. lib. viiii. cap. 1. refert, qui lib. ix. cap. 6. scribit ad hunc modum: Ser. quoque Galba summa perfidia: erit enim Lusitanie civitatum convocato populo, tanquam de commodis ejus acturus, novem milia, in quibus sex juvenentis consistebat, electa, & armis exuta, partem cruciavit, partem vendidit: quo facinore maximam cladem barbarorum magistratus optimis accessit. Triginta milia Lusitanorum trucidata fuisse Suetonius in Galba refertur; Appianus vero, in libro de rebus in Hisp. gestis, rem pluribus exponit. Idem.

⁵⁰ L. Libone] Aliter L. Scribonio. Utrumque recte. Is enim dicebatur L. Scribonius Libo, ut invenies lib. 1. & 11. de Orat. ep. 5. lib. xii. ad Attic. apud Val. Max. lib. viii. cap. 1. & apud Liv. lib. XLIX. Scribonii plebeji fuerunt, ut vel ex hujus Scribonii Libonis tribunatu constat. Libo vero cognomen etiam in aliis gentibus, ut Petiliis & Odaviis, invenitur. Idem.

⁵¹ Tum igitur recusans Galba pro sese] Miserabiliter pro se Galba locutus, inquit Liv. lib. XLIX. Quamquam veror ego, ne legendum sit hoc loco: Tum nihil recusans Galba pro se. Nam recusare verbo sic utitur Cicero, & Valer. Max. qui non res modo, sed verba etiam solet mutuari, hæc rem sic in suum lib. viii. transtulit: Res Galba pro se iam nihil recusans, parvulus liberos suos, & Galli sanguine convinctum sibi filium, srens commendare cepit. Quæ vero lib. 1. de Orat. de Galba referuntur, ostendunt, eum de se profusus desperasse, ut merito dici possit hoc loco, nihil pro se recusans. Idem.

orationes habitæ jam, non ut habeantur. Alios non laborare, ut meliores fiant: nulla enim res tantum ad dicendum proficit, quantum scriptio: memoriam autem in posterum ingenii sui non desiderant, cum se putant satis magnam adeptos esse dicendi gloriam, eamque etiam majorem videri iri, si in existimantium arbitrium sua scripta non venerint. Alios, quod melius putent dicere se posse, quam scribere: quod peringeniosis hominibus, neque satis doctis, plerumque contingit, ut ipsi Galbæ: quem fortasse vis non ingenii solum, sed etiam animi, & naturalis quidam dolor dicentem incendebat, efficiebatque, ut & incitata, & gravis, & vehemens esset oratio: dein cum otiosus stylam prehenderat, motusque omnis animi, tanquam ventus, hominem defecerat, flaccescebat oratio: quod iis, qui limatius dicendi consecantur genus, accidere non solet, propterea quod prudentia nunquam deficit oratorem, qua ille utens eodem modo possit & dicere & scribere. Ardor animi non semper adest, isque cum confedit, omnis illa vis & quasi flamma oratoris exstinguitur. Hanc igitur ob causam videtur Lælii mens spirare etiam in scriptis, Galbæ autem vis occidisse.

XXV. Fuerunt etiam in oratorum numero mediocrium L. & Sp. Mummi 52, fratres, quorum exstant amborum orationes. Simplex quidem L. & antiquus: Sp. autem nihil ille quidem ornator, sed tamen adstrictior; fuit enim doctus ex disciplina Stoicorum. Multæ sunt Sp. Albini 53 orationes.

Sunt

52 L. & Sp. Mummi] L. Mummius novus, ut ait Paternulus, & pene ignobilis a principio fuit, quando *regis de Syracusanis* *duxit uxorem*, ut Plutarch. in Mario scribit, cum Romani nobiliores nomina minimum tria haberent. Nam quod L. Mummius *Agricolæ* postea dictus est, quartum potius quam tertium nomen est, & a quibusdam agnomen appellatur. Hic L. Mummius cum Cn. Cornelio Lentulo consul fuit, anno ab U. C. DCVIII. quamvis alii collegam L. non Cn. vocent. Consul Achæos vicit, unde Achæicus est appellatus, & Corinthum deleavit, ac triumphavit. Hoc bellum scripserunt Liv. lib. LI. LII. Iustinus lib. xxxix. Auctor libelli de Viris Illust. cap. 60. & alii. Sp.

Mummius bellum in Hispania gessit, & de Lusitanis triumphavit, ut Appian. in lib. de Reb. in Hisp. gestis scribit, & fuit in decem legatis L. Mummii fratri, ut lib. xxxix. ad Att. ep. 30. Cicero docet. Fuit hic Sp. Mummius etiam legatus in Ægypto cum Africano, quod Iustinus lib. xxxix. refert. Quare autem Mummii sint dicti, nos adhuc invenire non potuimus. Illius quidem satis fuisse ac plebejos, quando L. quidam Mummius apud Ciceronem in Orat. post Redit. tribus plebis agnoscitur, quem tamen Dio, lib. xxxix, *Δέξιος Νέμιο Καυδύπτεο*, opinor, appellat. *Idem.*

53 Sp. Albini] Sp. Posthumii Albini, qui cum

Sunt etiam L. & C. Aureliorum Orestarum 54, quos aliquo video in numero oratorum fuisse.

P. etiam Popilius 55 cum civis egregius, tum non indifferens fuit. C. vero, filius ejus, disertus. Cajsusque Tuditanus 56 cum omni vita, atque victu excultus, atque expolitus, tum ejus elegans est habitus etiam orationis genus. Eodemque in genere est habitus is, qui injuria accepta fregit Tib. Gracchum patientia, civis in rebus optimis constantissimus, M. Octavius 57. At vero M. Æmilius 58 Lepidus 59, qui est Porcina dictus, iisdem temporibus fere, quibus Galba, sed paulo minor natu, & summus orator est habitus, & fuit, ut apparet ex orationibus, scriptor sane bonus. Hoc in oratore Latino primum mihi videtur illa lenitas apparatus illa Gracorum, & verborum comprehensio, etiam artifex (ut ita dicam)

cum M. vel, ut est in Sallustio, Q. Minucio Rufo consul anno ab U. C. DCXLIV. fuit, unde consularem infra Cicero vocat. Hic est enim Sp. Albinus, qui, quod scribit Sallustius, Maffinista persuasit, ut regnum Numidiae ab senatu peteret, & alia gessit, quæ apud eundem possunt legi. *Idem.*

54 L. & C. Aureliorum Orestarum] Lucius cum M. Æmilio Lepido consul fuit, anno ab U. C. DCXXVIII. & Sardos subegit. Alibi tamen posse ille videri, qui consul cum Sex. Julio Cæsare fuit anno DXCVII. De Cajo adhuc nihil scriptum videre potuimus, sed coniecimus tantum hunc Lucii fratrem fuisse, ut hic L. & C. Aurelios fratres conjungat, ut statim L. & Sp. Mummius conjungat. *Idem.*

55 P. utitur Popilius] P. Popilius Lenas, qui cum P. Rutilio consul fuit, anno ab U. C. DCXXII. Hic igitur Popilius consul fuit, quo anno in iudicium vocati sunt, qui cum T. Graccho fenerant. Ergo cum quoddam T. Gracchi amicos, ut refert Plutarchus, urbe eiecisset, postea cognovit latam esse legem a C. Graccho similem privilegii, ut in iudicium vocaretur quicumque in magistratu constitutus iudicium causa quampiam eiecisset. Quare ipse ex urbe discessit, nec ita multo post fuit restitutus. Hinc ait infra Cicero: *L. Bolia bonis civitatis orsus tribunatus, non P. Popilius vi C. Gracchi expulsum sua rogatione restituit.* *Idem.*

56 C. Tuditanus] C. Sempronius Tuditanus, qui cum M. Aquilio, quem Paulus O-

restius M. Acilium Capitonem vocat, consul fuit anno ab U. C. DCXXI. His consulisbus novendialibus feris sermo de Rep. fuit a Cicerone institutus paulo ante mortem Africani, ut lib. III. ad Q. Fratrem referat. Hunc Tuditanum prætorum P. Popilio & P. Rutilio consulisbus fuisse scribit Libo, ut Cicero testatur lib. XIII. ad Attic. ubi dubitat, an hic in decem legatis Mummius fuerit. *Idem.*

57 M. Octavius] M. Octavius Cæcina vocatur a filio Obsequente. De familia vero Octavio nihil ad ea, quæ Suetonius in Augusto scribit, videtur addendum. *Idem.*

58 M. Æmilius] Ex Æmilia gente, quam scribit Sex. Pompejus appellatam a Mamercio Pythagore philosophi filio, cui propter unicam humanitatem cognomen fuerit Æmilius; alii, quod ab Æscanio descendat, qui duos habuit filios, Julium, & Æmilian. *Idem.*

59 Lepidus] Idem pene significat Lepidus, unde credimus veteres Æmilianum per Lepidum interpretatos, & sic deinceps Lepidum cognomen Æmilianum fuisse. Hic M. Æmilius Lepidus Porcina cum C. Hostilio Mancino consul fuit, anno ab U. C. DCXXVII. Appianus libro de rebus in Hisp. gestis, pluribus de eo agit, & cum ob cladem in pugna adversus Vaccæos acceptam condemnatum fuisse: sed Val. Max. lib. VIII. cap. I. scribit a L. Cassio accusatum crimine nimis sublimi structe ville in Alifenti agro, gravi multa affectum fuisse. Quare Porcina sic dictus, nos adhuc querimus. *Idem.*

cam) stylus. Hunc studiose duo adolefcentes ingenioſiſſimi, & prope æquales, C. Carbo, & Tib. Gracchus audire ſoliti ſunt: de quibus jam dicendi locus erit, cum de ſenioribus pauca dixerō. Q. enim Pompejus⁶⁰ non contemptus orator temporibus illis fuit, qui ſummos honores, homo per ſe cognitus⁶¹, ſine ulla commendatione majorum eſt adeptus.

Tum L. Caſſius⁶² multum potuit, non eloquentia, ſed dicendo tamen; homo non liberalitate, ut alii, ſed ipſa triſtitia & ſeveritate⁶³ popularis: cujus quidem legi tabellaria⁶⁴ M. Antius Briſo, tribunus plebis, diu reſiſtit, M. Lepido conſule adjuvante. Eaque res P. Africano vituperationi fuit, quod

⁶⁰ Q. Pompejus] Is, quem Val. Max. lib. viii. cap. 5. Q. Pompejum Aſiduum vocat, qui conſul cum eſſet cum Cn. Servilio Capione, anno ab U. C. DCXIII. in Hiſpaniam profeſus, Thermeſinos, ut Livius lib. LIV. videtur ſcripſiſſe, cum Termantini ab Apiano vocentur, ſubegit: deinde, non ſemel a Numantinis cum fuiſſet vidus, veritus, ne poſtea Romæ accuſaretur, clam cum illis de pace cepit agere; deinde vero cum M. Popilius Lænas ſucceſſor veniſſet, ille jam metu belli præſentia ſucceſſoris liberatus, inſtitutus eſt quidquid ſecerat. Cicero lib. II. de Finib. illum *quidam improbum* vocat, quod ſœdus cum Numantinis ſit inſtitutus. Hunc etiam Cicero lib. II. Acad. Quæſt. inter populares ponit. *Idem.*

⁶¹ Per ſe cognitus] Sua, non majorum, virtute nobilitatus. Q. enim Pompejus humili atque obſcuro loco natus eſt, ut Cicero ait Verrina VII. *Εἰς αὐτὸν γὰρ ὁ Πρωτόθεός τις ἀλλοτρίῳ γένει, ut ſcribit Plutarch. in Apophth. ubi jocus eſt Scipionis. Hinc a Cicerone in Oratione pro Fontejo, & in Orat. pro Murena Q. hic Pompejus homo novus appellatur. Inimicitias cum Capionibus & Merellis gēſit, ut in Orat. pro Fontejo & apud Valer. Max. videbis. Ab eius etiam amicis Scipio Lælii nomine ſe renovit, ut Lælius apud Ciceronem teſtatur, ob eam forte cauſam, quam Plutarchus in Apophth. ſcribit, quod, cum Lælio conſultum petente, pollicetur Scipioni fuiſſet ſe non petiturum, poſtea tamen petierat. *Idem.**

⁶² L. Caſſius] L. Caſſius Longinus, a quibusdam *Ramilis* dictus, qui fuit conſul cum L. Cornelio Ciana, anno ab U. C. DCXXVI. & cenſor cum Cn. Servilio Capione, ut

Frontinus referi in libris de Aquaductibus. Gens vero Caſſia duplex videtur fuiſſe, patricia & plebeja; nam multi Caſſii inter primos conſules, & multi tribuni plebis in veterum ſcriptis inveniuntur. *Idem.*

⁶³ Triſtitia & ſeveritate] *Idem* pene his videtur dicere *ἄσπετος*, nam *τριſτὴς & ſeverus* ſæpe converſuntur, ut offendit etiam Servius, illud Virgilio interpretatus: *Amompe que ſeverum*. Et Donatus apud Terentium ita ſcribit: *Triſtis ad laudem interdum juſtatur, non ad amaritudinem*. Cicero, *judex triſtis & integer*. L. igitur Caſſius ita triſtis & ſeverus fuit, ut, quod Val. Max. lib. III. cap. 7. ſcribit, olim cum prætor eſſet, ejus tribunal, propter nimiam ſeveritatem, ſcopulus reorum diceretur. Hinc Cicero Verrina V. ita ſcribit: *Non quero iudices Caſſianos, eorum iudiciorum ſeveritatem non requiro*. Nec ita multo ante ibidem, *Pomponem iudicem Caſſianum & hominem ſeverum ſpōviciis appellat. Idem.*

⁶⁴ Legi tabellaria] Tabella data, inquit infra, quam legem L. Caſſius, Lepido & Mancino coſſ. id. anno ab U. C. DCXVII. tulit. Voce Romani ſuffragium tulerat, ut que ad annum ſere DCXIV. Tunc enim Gabinia lex de ſuffragiis per tabellam ferendis eſt lata; ſecuta biennio poſt Caſſia eſt: tertia Papiria; quarta Cœlia; que tabellaris ſunt appellata: quibus læticia populo data eſt, in qua, bonis ignorantibus, quid quifque ſentiret, tabella viſioſum occultaret ſuffragium, ut Cicero lib. III. de Leg. ſcribit. Sic enim quifque ſuam tabellam in ciſtam conjiciebat, ut occulte poſſet adverſari. *Idem.*

quod ejus auctoritate de ſententia deductus Briſo putabatur. Tum duo Capiones⁶⁵ multum clientes conſilio & lingua, plus auctoritate tamen & gratia ſublevabant. Sed Pompeji ſunt ſcripta nec nimis extenuata, (quanquam veterum eſt ſimilis) & plena prudentiæ.

XXVI. P. Craſſum⁶⁶ valde probatum oratorem iſdem ſere temporibus accepimus, qui & ingenio valuit, & ſtudio, & habuit quaſdam etiam domeſticas diſciplinās. Nam & cum ſummo illo oratore Servio Galba, cujus C. filio filiam ſuam collocaverat, affinitate ſefe devinxerat: & cum eſſet P. Mucii filius, fratremque haberet P. Scævola, domi jus civile cognoverat. In eo induſtriam conſtat ſummam fuiſſe, maximamque gratiam, cum & conſuleretur plurimum, & diceret. Horum ætatibus adjuñti duo C. Fannii⁶⁷, C. & M. filii fuerunt: quorum Caji filius, qui conſul cum Domitio fuit, unam orationem de focis, & nomine Latino, contra Gracchum⁶⁸ reliquit; ſane & bonam, & nobilem.

Tum Atticus, Quid ergo? eſtne iſta Fannii? nam varia opinio pueris nobis erat. Alii a C. Perſio⁶⁹, literato homine, ſcriptam eſſe ajebant, illo, quem ſignificat valde doctum eſſe

⁶⁵ Duo Capiones] Cn. & Q. ut ipſe Cicero in Orat. pro Fontejo, & Valer. Max. lib. viii. cap. 5. vocant. Illud addit Valerius Maximus, iſdem parentibus illos natos fuiſſe, & per omnes honorum gradus ad ſummam amplitudinem perveſſe. *Idem.*

⁶⁶ P. Craſſum] P. Licinium Craſſum Mucianum Divitem; nam cum P. Mucii Scævole filius fuiſſet a P. Licinio Craſſo adoptatus, ita de more fuit appellatus. Anno ab U. C. DCXXXIII. conſul fuit, quo tempore Claudius conſul deſignatus de C. Carbonis ſeditioe retulit, & ſenatus id decrevit, quod Cicero lib. III. de Leg. ſcribit. *Idem.*

⁶⁷ Duo C. Fannii, Caji & M. filii] Valerius, Manutius, & Conradus eſiderant, Duo C. Fannii, Caji Marci filii, omiſſa inter hæc duo Caji Marci particula &, quam admittunt Lambinus & Gruterus, & admittere, ni fallor, debuerunt, cum duo ſint Caji Fannii, quorum unus orator, Caji filius de quo nunc agitur; alter hiſtoricus, Marci filius, de quo paulo poſt. Qui erat

Caji filius, conſul creatus eſt anno U. C. DCXXXII. cum Domitio. *Anonymous.*

⁶⁸ Contra Gracchum] C. Gracchum. Sic enim Cicero ſæpe propter excellentiam vocat, ut infra, & lib. III. de Orat. videre licet. Hic vero illum ſignificari, res etiam iſta docet, quod cum ipſe C. Gracchus C. Fannium conſulem faciendum curaviſſet, ille tamen a patribus ſecit; nam cum C. Gracchus leges quaſdam promulgaviſſet, & quorundam ſociorum multitudine ad eum conveniret, ſenatus Fannio conſuli perſuaſit, ut juberet omnes, præter Romanos, urbe exire: id quod fecit. Gracchus vero contra editum ſecit, & focis, ſi manerent. open contra conſulem pollicebatur; hinc nata ſimulas. *Conradus.*

⁶⁹ C. Perſio] C. Perſius Flaccus, ætate ſua Romanorum eruditiffimus, cujus cenſuram reformidabat Lucilius poeta, (de Orat. II. 6.) quaſtor fuit anno Urbis DCIX. tribunus plebis, ann. DCXIV. ac denique prætor, an. DCXX. *Præſens.*

esse Lucilium: alii multos nobiles, quod quisque potuisset, in illam orationem contulisse. Tum ego, Audivi equidem ista, inquam, de majoribus natu, sed nunquam sum adductus, ut crederem; eamque suspicionem propter hanc causam credo fuisse, quod Fannius in mediocribus oratoribus habitus esset: oratio autem vel optima esset illo quidem tempore orationum omnium. Sed nec ejusmodi est, ut a pluribus confusa videatur. Unus enim sonus est totius orationis, & idem stylus. Nec de Persio reticuisse Gracchus, cum & Fannius de Menelao ⁷⁰ Maratheno, & de ceteris objecisset, præsertim cum Fannius nunquam sit habitus elinguis. Nam & causas defendit, & tribunatus ejus, arbitrio & auctoritate P. Africani gestus, non obscurus fuit.

Alter autem C. Fannius ⁷¹, M. filius, C. Lælii gener, & motibus, & ipso genere dicendi durior. Is focii instituto, (quem, quia coopatus in augurum collegium non erat, non admodum diligebat, præsertim cum ille Q. Scævola sibi minorem natu generum prætulisset: cui tamen Lælius se excusans, non genero minori dixit se illud, sed majori filia detulisse) is tamen instituto Lælii Panætium audiverat. Ejus omnia in dicendo facultas ex historia ipsius non ineleganter scripta perspicere potest: quæ neque nimis est infans, neque perfecte diserta.

Mucius ⁷² autem augur, quod pro se opus erat ⁷³, ipse dicebat, ut de pecuniis repetundis ⁷⁴ contra T. Albucium. Is

orato-

⁷⁰ Menelao] Menelaus, Marathenus, a Maratho antiqua Phœnicum urbe, rhetor Græcus, cujus opera C. Gracchus in orationibus suis uti putabatur. *Erasmus*.

⁷¹ C. Fannius] Marci filius, qui scripsit Annales: de quo plura Vossius, l. 7. de Historicis Latinis.

⁷² Mucius] Q. Mucius Scævola, qui fuit alter Lælii gener, ut in Lælio scribitur, & L. Licinii Crassi oratoris focer, ut lib. 1. de Orat. cognoscitur; ubi testatur ipse se Panætium audivisse, & quædam, quæ ab eo acceperat, cum Rhodom venisset, cum Apollonio contulisse. Fuit hic consul cum L. Cæcilio Metello, anno ab U. C. DCXXXVII. *Corradus*.

⁷³ Quod pro se opus erat &c.] Sic viri eruditissimi emendarunt, qui videbunt, an Latine dicatur, quod opus erat pro se. Quod pro se ad verbum dicebat referre, ut sic dicebat pro se, videant, ne sit *insidiosus*, ac rem aliter intelligant, atque Cicero videtur scripsisse. Nos igitur libenter ita legeremus: quod opus erat, per se ipse dicebat: hoc est, dicebat quod opus erat, & dicebat per se; non ut alii, quibus orationes scribebantur, ut supra de Fannio dubitavit, & infra de Cæpione confirmabit. *Idem*.

⁷⁴ De pecuniis repetundis] De quibus T. Albucius, ut opinor, a Scævola fuerat accusatus, ut Apulejus etiam in II. Apolog.

oratorum in numero non fuit: juris civilis intelligentia, atque omni prudentiæ genere præstitit. L. Cælius Antipater ⁷⁵, scriptor (quemadmodum videtis) fuit, ut temporibus illis, luculentus, juris valde peritus, multorum etiam, ut L. Gracchi, magister.

XXVII. Utinam in Tib. Graccho, Cajoque Carbone talis mens ad rempublicam bene gerendam fuisset, quale ingenium ab bene dicendum fuit! Profecto nemo his viris gloria præstitisset. Sed eorum alter propter turbulentissimum tribunatum ⁷⁶, ad quem ex invidia fœderis ⁷⁷ Numantini bonis iratus accesserat, ab ipsa republica est interfectus: alter ⁷⁸ propter perpetuam in populari ratione levitatem, morte voluntaria se a severitate judicum vindicavit. Sed fuit uterque summus orator, atque hoc memoria patrum teste dicimus. Nam & Carbonis, & Gracchi habemus orationes, nondum satis splendidis verbis, sed acutas, prudentiæque plenissimas. Fuit Gracchus diligentia Cornelie matris ⁷⁹ a puero doctus, &

Tom. I.

G g g

Gra-

videretur ostendere, quamvis ibi C. Mucius & A. Albucius legatur. Cicero, in Orat. in Pisonem, ita scribit: *Albucius, cum in Sardinia triumphasset, Romæ damnatus est*. C. enim Julius Cæsar a Sardinia rogatus cum accusavit, quamvis Cn. Pompejus Strabo, qui fuerat Albucii quaestor, accusare voluisset, ut Cicero Verrius I. scribit. Unde nos lib. 11. de Offic. ita legendum putamus: *Pro Sardinia in Albucium Julius Cæsar*.

Ipsi Cæsar credimus, Q. Mucium augurum subscripsisse, præsertim cum inimicitias cum T. Albucio gereret, ex quo tempore Athenis illuc Scævola Græce salutavit: quam rem Lucilium complexus est carminibus, quæ lib. 1. de Finib. leguntur; quo tamen loco nos illa verba sic legimus: *A Scævola est pretore salutatus Athenis Albucius*, ut pretor sit Scævola, non Albucius, qui fuit Athenis adulescens. *Idem*.

⁷⁵ L. Cælius Antipater] De quo lib. 1. de Leg. leges. In Oratore simplex & rursus appellatur, quod in proœmio belli Punici negasset se, nisi necessario, facturum, ut orationis numerum servaret. Hunc tamen Hadrianus Sallustio prætulit, quamvis apud Spartianum in Hadriani vita *Cæcilius* non *Cæcium* descriptum videamus. Cælia porro

familia plebeja fuit, ut Cælius Cædus, qui *novus homo* a Cicerone solet dici, & M. Cælii tribunatus plebis ostendit. *Idem*.

⁷⁶ Turbulentissimum tribunatum] In quo leges agrarias promulgavit, M. Octavio collega magistratum abrogavit, leges tulit, & triumviros ad dividendum agrum creavit; ac iterum tribunus plebis fieri voluit: ut Livius lib. LVII. Plutarchus, & alii scripserunt. *Idem*.

⁷⁷ Ad quem ex invidia fœderis &c.] Hæc verba Vell. Patere. interpretatur lib. 11. cap. 2. sed & ipse Cicero Orat. pro Domino. Plura Plutarch. & alii historici scribunt. *Idem*.

⁷⁸ Alter] C. Papirius Carbo, qui cum Tib. Gracchum fuisset secutus, ut in Lælio scribitur, postea tribunus plebis fuit, Claudio & Perpenna confidibus, anno ab U. C. DCXXIV. vel anno superiore, ipso Claudio consule desigato. *Idem*.

⁷⁹ Diligentia Cornelia matris] De qua videndus Plutarchus in Gracchiis. Quintilianus quoque lib. 1. cap. 1. sic ait: *Gracchorum eloquentia multum contulisse accipimus Corneliam matrem, cujus doctissimus sermo in posterum quoque epistolis traditus est*. Et Cicero infra: *Legimus epistolæ Corneliae matris*

Grac-

Gracis litetis eruditus. Nam semper habuit exquisitos e Gracia magistros: in eis jam adolescens Diophanem Mitylenæum⁸⁰, Graciæ, temporibus illis, disertissimum. Sed & breve tempus ingenii augendi & declarandi fuit. Carbo, quoad vita suppeditavit, est in multis judiciis, causisque cognitus. Hunc qui audierant prudentes homines, in quibus familiaris noster L. Gellius, qui se illi contubernalem in consulatu fuisse narrabat, canorum oratorem, & volubilem, & fatis acrem, atque eundem & vehementem, & valde dulcem, & perface- tum fuisse dicebat. Addebat, industriam etiam & diligentem, & in exercitationibus commentationibusque multum operæ solitum esse ponere. Hic optimus illis temporibus est patro- nis habitus, eoque forum tenente plura fieri judicia cepe- runt. Nam & quæstiones perpetuæ⁸¹ hoc adolescente consti- tutæ sunt, quæ antea nullæ fuerunt, (L. enim Piso⁸², tribu- nus plebis legem primus de pecuniis repetundis, Censorino & Manilio consulibus, tulit. Ipse etiam Piso & causas egit, & multarum legum aut auctor, aut dissuasor⁸³ fuit: &que

Graciorum: apparet filius non tam in gremito educatus, quam in sinu matris. Illa autem fuit Scipionis Africani majoris filia, & Tib. Sempronio Graccho nupsit, cui duodecim filios, ut Plutarchus scripsit, genuit, quos tantum fecit, ut eorum causa Ptolemæi regis nuptias spererit. A populo Romano non minus ob virtutem filiorum, quam ob patris memoriam colebatur. Unde statim illi postquam Plinius & Plutarchus testantur. Et sane mulier illa digna fuit immortalitate: quæ non solum in cæteris rebus prudentissimæ femine officio est fundita, sed casus etiam filiorum ita fortiter tulit, ut viri etiam fortissimi mirarentur. *Idem.*

⁸⁰ *Diophanem Mitylenæum*] Rhetorem tuus in Italia exulantem, ut scribit Plutarchus, qui referit item illum, & Blossium Cumanum Antipatri Tarsensis philosophi discipulum, audiores fuisse, ut Tib. Gracchus actionem illam susciperet. Quare paulo post ipse Tib. Gracchi mortem Diophanes necatus est, & Blossius fugiit. *Idem.*

⁸¹ *Quæstiones perpetuæ*] Quibus Romani perpetuo uterentur. Unde queritur Cicero in Orat. pro Milone, novam quæstionem latam fuisse, cum veteres essent quæstiones. Sic,

opinor,] Cui perpetuum editum. Videor tamen mihi audivisse, esse, qui perpetuas quæstiones interpretentur, in quibus patroni perpetuis orationibus uterentur. Nos, ut nunc est, librum veterem liberetur sequimur, in quo scriptum est P. ut interpretetur Publicæ, quod quæstiones essent publicæ. Corradus. Videndus est Janus Vincentius Gravina, de Ortu & progressu Juris civilis, num. xxxvii.

⁸² *Piso*] L. Calpurnius Piso. Calpurnius, auctore Sex. Pompejo, a Calpo, Nume regis filio, sunt oriundi. Unde dixit Horatius, *Vos o Pompeius sanguis.* Sed cum Calpurnius a Calpo deducatur, Calpurnius, non Calpurnius scribi debet. Ita quoque scribitur apud scriptores Græcos & in veterum monumentis. Hanc gentem multi putant patriciam fuisse, sed plebejam vel hujus Pisonis tributatus plebis fuisse demonstrat. Nisi forte a principio patricia fuit, sed postea paulatim, ut heri solet, defecit. Certe constat eam jacuisse, donec eam L. hic Piso primus excitavit: quare post illum multi Calpurnii Pisones celebrantur. *Corradus.*

⁸³ *Dissuasor*] Dissuasor legum, ut legis frumentariæ C. Gracchi, de qua re Tu-
III.

& orationes reliquit, quæ jam evanuerunt, & annales, sane exiliter scriptos) & judicia populi, quibus aderat Carbo, jam magis patronum desiderabant, tabella data: quam legem L. Cassius, Lepido & Mancino consulibus, tulit.

XXVIII. Veiter etiam D. Brutus⁸⁴, M. filius, ut ex familiari ejus L. Accio poeta sum audire solitus, & dicere non inculce solebat, & erat cum literis Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis, eruditus. Quæ tribuerat idem Accius etiam Q. Maximo⁸⁵, L. Pauli nepoti. Et vero ante Maximum illum Scipionem⁸⁶, quo duce privato Tib. Gracchus occisus esset, cum omnibus in rebus vehementem, tum acrem ajebat in dicendo fuisse.

Tum etiam P. Lentulus ille princeps⁸⁷, ad rempublicam duntaxat quod opus esset, fatis habuisse eloquentia dicitur.

G g g 2 Iif.

III. (cap. 20.) scriptum videbis. Lege Orationem pro Fontejo. Censorium etiam Dionysius lib. 11. videtur vocare, sed qui cum censor fuerit, nos invenire non potuimus. *Idem.*

⁸⁴ *D. Brutus*] D. Junius Brutus qui cum P. Cornelio Scipione Nasica Serapione anno ab U. C. DCXVI. consul fuit. De Galliciis magna gloria triumphavit: unde *Gallicus*, ut ait Paternulus, est appellatus, quamvis apud Strabonem lib. 111. *Callæicus* legatur. Angurem fuisse & Lælio Ciceronis intelligimus, & apud Plutarchum est hujusmodi quæstio: *Quid est quod cum ceteri Romani Februario mortuus inferias mitterent, & parentare consueverunt, D. Brutus, ut scribit Cicero, id Decembri faciebat?* Id Cicero lib. 11. de Leg. scripsit, sed nunc ea res parve tota desideratur, ut intelligi possit, nec intelligeretur omnino, nisi Accium ibi quoque nominaret. *Idem.*

⁸⁵ *Q. Maximo*] Q. Fabio Maximo Q. F. ejus, qui cum L. Emilio Pauli filius esset, adoptatus a necio quo Fabio Q. Fabius Maximus Emilianus est appellatus, & cum L. Hostilio Mancino, anno ab U. C. DCIX. consul fuit. Hic vero filius cum L. Opimio, anno ab U. C. DCXXXIII. consul fuit, & adversus Allobroges, & Bituricum regem Arvernorum feliciter pugnavit. Ex hac victoria cognomen *Allobrogicus* est inditum: quod Paternulus refert. *Idem.*

⁸⁶ *Scipionem*] P. Cornelium Nasica Serapionem, ejus, qui Corculum est appellatus, filium; ejus, qui sacra accepit, quique vir optimus est judicatus, nepotem. Hunc Scipionem nos arbitramur in Orat. pro Plance his verbis significari: *Annus tuus P. Nasice tibi aditiciam predicaret repulsam: quo tunc ego neminem status in hac Rep. fortorem. Idem.*

⁸⁷ *Lentulus ille princeps*] P. Cornelius Lentulus, de quo Valer. Max. lib. v. cap. 3. Hunc Cicero Orat. IV. in Catil. his verbis significat: *Illo tempore hujus avus Lentuli clarissimus vir, armatus Gracchum est persecutus. Illo grave tum onus accepit, ne quid de summa dignitate Reip. imminueretur.* Hic P. Lentulus olim missus est, ut privatos agros, qui in publicum Campanum incurrebant, coemere, ut in Oratore secunda contra Rullum scribitur, & qua, atque e Verrius I. patet eum principem senatus fuisse: atque ita putant eruditi Philippica VIII. legendum esse, quamvis librarii multi principem senatorem descriperint. Quod tamen dici posse ostendunt frequentes illæ locutiones, *princeps locus, princeps civis.* Illud me magis movet, quod hic Lentulus tam sæpe princeps senatus a Cicerone dicitur, & in consiliis illius temporis, quantum ego legere potui, non invenitur: cum tamen is esset mos, ut qui primus censor ex illis, qui viverent, fuisset, is princeps diceretur: & raro fiebat censor, qui consul ante

Hisdemque temporibus L. Furius Philus⁸⁸ perbene Latine loqui putabatur, literatiusque quam ceteri. P. Scævola valde prudenter & acute, paulo etiam copiosius. Nec multo minus prudenter M. Manilius⁸⁹. Appii Claudii⁹⁰ volubilis, sed paulo fervidior erat oratio. In aliquo numero etiam M. Fulvius Flaccus⁹¹, & C. Cato⁹² Africani fororis filius, mediocres oratores; etsi Flacci scripta sunt, sed ut studiosi literarum. Flacci autem æmulus P. Decius⁹³ fuit, non infans ille quidem: sed ut vita, sic oratione etiam turbulentus.

M. Drusus⁹⁴, C. filius, qui in tribunatu C. Gracchum,

ante non fuisse. Suspiciari possumus igitur hunc consulum fuisse, sed vel ejus animum desiderari; vel cum C. Claudio, qui cum M. Perpenna consul fuit, suffectum fuisse, & ob id cognomen ejus in consulibus ad Claudium fuisse translatum: quod in aliis etiam factum animadvertimus, ut in consulibus anni ab U. C. DLXXVIII. quivis facile videre poterit. *Idem*.

⁸⁸ *Philus*] Philus est generis Furie cognomen, ut *Philus* Verrus. Quare qui Furium Philonem scribunt in consulibus, errant, cum Furius semper a Livio Philo vocentur; hic tamen etiam *Philus* legitur, ut in scholiis libri xv. ad Atticum monuimus, & nunc eo magis monemus, quod in veteribus consulibus, anno ab U. C. DXXXI. sic legitur: P. Furius Sp. F. M. N. *Philus*. Hic vero consul fuit, si modo consul fuit, anno ab U. C. DCXVIII. cum Sex. Atilio Serrano. Hic est certe is, qui in libris de Rep. contra justitiam disputavit, ut in scholiis libri xv. ad Atticum retulimus. *Idem*.

⁸⁹ *M. Manilius*] Manilia familia, inquit Sextus Pompejus, lib. xi. progenita fuit a Manilia filia Telegoni, quam Tuscullus procreavit, cum id oppidum ipse condidisset. Hic vero Manilius is est; de quo in Somnio Scipionis. Consul anno Urbis DCIV. *Idem*.

⁹⁰ *Appii Claudii*] Hic Appius Claudius Pulcher cum Q. Cæcilio Metello Macedonico, anno ab U. C. DCXI. consul fuit, & Salafos, gentem Alpinam, ut lib. LIII. Livius ait, domuit: qua de re etiam Paulus Orosius scribit. Hunc Plutarchus in Gracchiis scribit fuisse non modo *σπουδαίος*, sed *σπουδαίος* etiam, & *προσφρονισμῶν* *ὡς* *ἀλλοτρίων* *ἑστῶν* *ῥημάτων* *βαρῶν*: qui Tib. Graccho Clau-

diam filiam utro despondit, a quo postea triumphus ipse creatus est. *Idem*.

⁹¹ *M. Fulvius Flaccus*] Qui cum M. Plautio Hypsæo, anno ab U. C. DCXXIX. consul fuit, & quod Liv. lib. LX. scripsit, primus omnium transalpinos Ligures bello domuit, missus auxilio Massiliensibus adversus Falanios Gallos, qui populabantur fines Massiliensium. Et de his, ut apud Plutarchum cognoscere, triumphavit; unde Paterculus illam triumphalem vocat. Non verum simile videtur mihi, quod scribit Appianus, eum post consulatum tribunum plebis fieri, hoc est ab equis ad ainos, quod ajunt, transire voluisse, aut cum C. Graccho in Africam esse profectum, cum Plutarchus ostendat Romæ mansisse, & tunc ejus calumnias Drusi potentiam crevisse. Reversum certe C. Gracchum semper incitavit, donec ipse quoque cum reliquis pennis dedit. Armatus enim in Aventino, ut Paterculus ait, ad pugnam cress, cum filio majore jugularis est. Nec ita multo post alter filius, quem pater legatum de conditionibus miserat, ab Optimo interceptus est. *Idem*.

⁹² *C. Cato*] C. Porcius Cato, qui, cum M. Acilio Balbo, fuit consul anno Urbis DCXL. *Idem*.

⁹³ *P. Decius*] Videtur oriundus a Decio, qui *Mures* cognomine fuit dicti, & plebeji fuerunt, ut e lib. ix. & x. Livii cognoscitur, ubi Decios plebejos vocat, in quibus fuerunt illi, qui se pro patria devoverunt. Prætor fuit M. Emilio Scauro & M. Cæcilio Metello consulibus, ut Auctor libelli de Viris illust. in Scauro docet. *Idem*.

⁹⁴ *M. Drusus*] Marcus Livius Drusus, qui ob eximiam adversus Gracchos operam patro-

collegam, iterum tribunum, fregit, vir & oratione gravis, & auctoritate; eique proxime adjunctus C. Drusus⁹⁵ frater fuit. Tuus etiam gentilis⁹⁶, Brute, M. Pennus⁹⁷ facile agitavit in tribunatu C. Gracchum, paulum ætate antecedens. Fuit enim, M. Lepido, & L. Oreste consulibus, quæstor Gracchus, tribunus Pennus, illius M. filius, qui cum Q. Ælio consul fuit: sed omnia is summa sperans, ædificius est mortuus. Nam de T. Flaminio⁹⁸, quem ipse vidi, nihil accipi, nisi Latine diligenter locutum.

XXIX. Iis adjuncti sunt C. Curio⁹⁹, M. Scaurus¹, P. Rutilius², C. Gracchus³. De Scauro & Rutilio breviter licet dicere, quorum neuter summi oratoris habuit laudem, & uterque in multis causis^a versatus erat. In quibusdam laudan-

dis patronus senatus est dictus, ut ait in Tibertio Suetonius. Tribunus enim plebis, ut referret Plutarchus, partes senatus est secutus, & C. Graccho collegæ semper est adversarius. Prætor Urbanus hic fuit, ut auctor Rhet. ad Herenn. ostendit: & Cicero lib. vii. ad Atticum. Consul anno ab U. C. DCXLII. cum L. Pisonæ fuit, & adversus Scordiscos gentem a Gallis oriundam in Thracia feliciter pugnavit; magnamque honorem tulit, quod Livius lib. LXIII. scripsit. *Idem*.

⁹⁵ *C. Drusus*] C. Livius Drusus, qui cum P. Affricano consul anno U. C. DCVII. fuit. *Idem*.

⁹⁶ *Gentilis*] Quod M. Junius Brutus ipse quoque, ut tu, sit appellatus; & ex eadem gente Junia, ex qua tu quoque, sit natus. Nos ita sentimus. Si quis tamen sententiam nostram minus probat, videat ille, quid viri eruditi hac ipsa de re scripserunt, & in primis, quid dicat Bartholomæus Riccius in libello, quem hæc de re scripsit, vir, quem nos multis nominibus observamus. *Idem*.

⁹⁷ *M. Pennus*] M. Junius Bruns Pennus, qui tamen *Pennis* a quibusdam scribitur; sed cum Pennus cognomen Quintiorum fuerit, ut lib. iv. Livius ostendit, & hic *Pennis* semper scribatur, & pater hujus eodem modo in veteribus consulibus legatur, nos nihil mutandum censemus. *Idem*.

⁹⁸ *T. Flaminio*] T. Quintius Flaminius, qui cum Q. Metello consul fuit, ut dicitur infra, cap. 74. Perique, & Corradus ipse, Flaminium, non Flaminium le-

gant: sed male, si Langium ac Lambinum audiamus in cap. i. de Senectute. *Flaminianus*, inquit Langius, Quintiorum cognomen est, qui patricii erant. *Flaminii* familiaris nomen, sed plebejæ & sine cognomine. *Anonymous*.

⁹⁹ *C. Curio*] C. Scribonius Curio, quem supra in ordine M. Scauro, P. Rutilio & C. Graccho præposuerat. Hic pater fuit ejus, qui postea cum Gn. Octavio consul fuit: avus ejus, qui postea tribunus plebis, & tribunicus Kemp. Cæsaris causa peroravit: de quibus suo loco dicemus, præsertim cum pater, filius, & nepos oratores fuerint, ut auctor est Plinius lib. vii. cap. 41. Et pater hic quidem lib. ii. de Orat. ab Antonio dicitur fuisse eloquentissimus illis temporibus. *Corradus*.

¹ *M. Scaurus*] M. Æmilius Scaurus, qui cum M. Cæcilio Metello anno DCXXXIX. consul fuit; etsi bis consul videtur fuisse. Hujus vitam auctor libelli de Viris illustribus breviter est complexus. *Idem*.

² *P. Rutilius*] P. Rutilius Rufus, qui cum C. Manlio anno DCXLIX. consul fuit, Rutilius, inquit Sextus Pompejus, rursam significat: hinc Rutilii Rufi videtur appellati: qui plebeji fuerunt, ut ostendit vel hic P. Rutilius, quem Cicero in Orat. pro Plancio, & lib. i. de Orat. tribunum plebis fuisse demonstrat. *Idem*.

³ *C. Gracchus*] C. Sempronii Gracchi vitam Plutarchus scripsit.

a *Perfatus*] Lamb. *versatus*. Erat in &c.

dis viris, etiam si maximi ingenii non essent, probabilis tamen industria: quanquam iis quidem non omnino ingenium, sed oratorum ingenium defuit. Neque enim refert videre, quid dicendum sit, nisi id queas solute & suaviter dicere. Ne id quidem satis est, nisi id, quod dicitur, sit voce, vultu, motuque conditius. Quid dicam opus esse doctrina? sine qua etiam si quid bene dicitur adjuvante natura, tamen id, quia fortuito fit, semper paratum esse non potest. In Scauri oratione, sapientis hominis, & ^b recti, gravitas summa, & naturalis quaedam inerat auctoritas, non ut causam, sed ut testimonium dicere putares, cum pro reo diceret. Hoc dicendi genus ad patrocinia mediocriter aptum videbatur: ad senatoriam vero sententiam, cujus erat ille princeps, vel maxime. Significabat enim non prudentiam solum, sed, quod maxime rem continebat, fidem. Habebat hoc a natura ipsa, quod a doctrina non facile posset: quanquam hujus quoque ipsius rei, quemadmodum scis, praecepta sunt. Hujus & orationes sunt, & tres ad L. Fufidium libri scripti de vita ipsius acta, sane utiles, quos nemo legit. At Cyri vitam & disciplinam legunt, praeclearam illam quidem, sed neque tam rebus nostris aptam, nec tamen Scauri laudibus anteponendam. Ipse etiam Fufidius ^a in aliquo patronorum numero fuit.

XXX. Rutilius autem in quodam tristi & severo genere dicendi versatus est, & uterque natura vehemens & acer. Itaque cum una consulatum petivissent, non ille solum, qui repulsam tulerat, accipere ambitus designatum competitorum, sed Scaurus etiam absolutus Rutilium in iudicium vocavit: multaque opera, multaque industria Rutilius fuit, quae erat propterea gratior, quod idem magnum munus de jure respondendi sustinebat. Sunt ejus orationes jejuna: multa praecleara de jure: doctus vir, & Graecis literis eruditus, Panætii auditor, prope perfectus in Stoicis, quorum peracutum, & artis plenum orationis genus, sed tamen exile, nec satis populari assentioni accommodatum. Itaque illa, quae propria est hujus disci-

^b Recti] Vid. Man. Grut. recti.

^a L. Fufidius] Forte patrem illum Fufidii, equitis Romani, quem L. Piso suis debitori-

bus addixit, ut in Orat. in Pisonem scriptum est. Aliter Fufidium, ut Plinius lib. xxxiii. c. 1. vocat. Idem.

disciplina, philosophorum de se ipsorum opinio, firma in hoc ^a viro & stabilis inventa est: qui cum innocentissimus in iudicium vocatus esset, (quo iudicio convulsam penitus scimus esse rempublicam) cum essent eo tempore eloquentissimi viri L. Crassus, & M. Antonius consulares, eorum adhibere neutrum voluit. Dixit ipse pro sese; & paucis C. Cotta, quod fororis erat filius ^b, & is quidem tamen, ut orator, quanquam erat admodum adolescens. Sed Q. Mucius ^c enucleate ille quidem, & polite, ut solebat; nequaquam autem ea vi atque copia, quam genus illud iudicii, & magnitudo causae postulabat. Habemus igitur in Stoicis oratoribus Rutilium, Scaurum in antiquis. Utrumque tamen laudemus, quoniam per illos ne haec quidem in civitate genera hac oratoria laude caruerunt. Volo enim, ut in scena, sic etiam in foro, non eos modo laudari, qui celeri motu & difficili utantur, sed eos etiam, quos statarios appellant ^d, quorum sit illa simplex in agendo veritas, non molesta.

XXXI. Et quoniam Stoicorum est facta mentio, Q. Aelius Tubero ^e fuit illo tempore L. Pauli nepos, nullo in oratorum

* ^a Viro] Lamb. uno
^b Sororis erat filius] Rutiliae, de qua Seneca in Consol. ad Albinam ita scribit: Rutilia Constantium filium secuta est in exilium, & usque eo suis indulgentia concessit, ut malles exilium pati, quam desiderium: nec ante in patriam, quam cum filio rediit: eundem jam redactam, & in rep. florentem tam fortiter amisit, quam secuta est. Nec quicquam lacrimas ejus post elatum filium navavit. In expulso vivitatem ostendit, in amissa prudentiam. Hanc historiam Cicero lib. xii. ad Attic. quaesivit, & Atticus ipse dubitavit. Videtur tamen Cicero illam postea aliquid in suum librum de lustu minuendo transulisse, unde Seneca sit mutatus. Idem.

^c Q. Mucius] Q. Mucius Scaevola pontifex, qui Asiam sanctissime administravit, ut Valer. Max. lib. viii. c. ult. scribit. Quanquam nos augurum potius significari credimus. Id enim verba demonstrant, quibus hic & lib. 1. de Orat. testatur, Rutilium a Q. Mucio nullo apparatu defensum fuisse: quod auguri convenit, quem supra

dixit in Oratorum numero non fuisse, ut hic etiam separat ab oratoribus, cum offendit non ut oratorem dixisse: at Scaevolam pontificem infra describit, & lib. 1. de Orat. vocat eloquentissimum. Verisimile item est, ab eo defensum fuisse, cujus ipse quondam fuisse. Idem.

^d Quos statarios appellant] Interpretatur Turnebus lib. 1. Adversariorum, cap. 10. Gruterus.

^e Quintus Aelius Tubero] Panætii auditor, & Stoicorum doctrina morum & orationis tristitiam suscepit cum dialectica subtilitate. Avita decora, & honores, honorum ipse contemptu longe superavit. Nam paupertatem generis ab suis majoribus, factibus & triumphis ornata, ipse, praeterea honoribus continentia, magis nobilitavit per acceptam repulsum. Epulum enim P. Africani nomine populo Rom. cum daret. Fab. Maximus, ipse rogatus ut triclinium bereret, lectulos ligneos Punicanos pellibus rexit hadinis, & scilla veterum pro argenteis vasis exposuit. Quam obsoletam jam frugalitatem populus mirari malebat, quam

rum numero, sed vita severus & congruens cum ea disciplina, quam colebat: paulo etiam durior: qui quidem in triumphatu iudicaverit contra P. Africani, avunculi sui, testimonium, vacationem ⁹ augures, quo minus iudiciis operam darent, non habere: sed ut vita, sic oratione durus, incultus, horridus. Itaque honoribus majorum respondere non potuit. Fuit autem constans civis, & fortis, & in primis Graccho ¹⁰ molestus, quod indicat Gracchi in eum oratio. Sunt etiam in Gracchum, Tuberonis. Is fuit mediocris in dicendo, doctissimus in disputando.

Tum Brutus, Quam hoc idem in nostris contingere intelligo, quod in Græcis? ut omnes fere Stoici prudentissimi in differendo sint, & id arte faciant, sintque architecti pene verborum: iidem traducti a disputando ad dicendum, inopes reperiantur. Unum excipio Catonem, in quo, perfectissimo Stoico, summam eloquentiam non desiderem: quam exigam in Fannio, ne in Rutilio quidem magnam, in Tuberone nullam video fuisse. Et ego, non, inquam, Brute, sine causa: propterea quod istorum in dialecticis omnis cura consumitur: vagum illud orationis, & fufum, & multiplex non adhibetur genus. Tuus autem avunculus, quemadmodum scis ¹¹, habet a Stoicis id, quod ab illis petendum fuit: sed dicere didicit a dicendi magistris, eorumque more se exercuit.

Quod

experiri, plusque apud eum valuit tenuis illius apparatus indignatio, quam Lucii Pauli Tuberonis avi, ejusque avunculi Africani merita: in quibus hic in comitiis pratoris, iustum sufragiorum numerum minime tulit. Doctrina juris præstitit omnibus quot ante se floruerant. Scripsit historias, & librum de Officio iudicis ad Cajum Oppium. Hanc vero consulem fuisse, a nullo veterum, præter Pomponium, accepimus. *Gravina, de Orto Juris.*

⁹ Vacationem] Q. Tubero iudicavit augures vacationem non habere, quo minus iudiciis operam darent. Tempore certe Ciceronis non videntur habuisse: nam Cicero ipse, cum esset augur, verebatur tamen, ne fors de iudicatu sua educeretur, ut lib. xii. ad Artic. videre poteris. Q. igitur Tubero contra P. Africani testimonium iudicavit, augures cogi posse, ut iudices fierent, &

sic iudiciis operam darent: quod huius rei nullam vacationem haberent. *Idem.*

¹⁰ Graccho] Tiberiumne an Cajum significet, vix sciri potest: nisi quis putet Tiberium significari, quod ejus mentio supra sit facta suo loco, & ea dicta, quæ fuerunt dicenda: Cajus vero in suum locum dilatatus. Nec ego contendam, si quis hunc dicat esse Cajum, vel ob id, quod Cicero sæpe Gracchum, cum sine prænomine dicit, Cajum, ut lib. xii. de Orat. significet. *Idem.*

¹¹ Tuus autem avunculus, quemadmodum scis] M. ipse Cato, Servilia matris tuæ frater, ut Cicero lib. xii. de Fin. & Plur. in Bruto scribant. Dicit, scis, ut fororis scilicet filius, ipsius in Cypro comes, & tandem gener, ut Plutarchus ostendit. Sic lib. xii. de Fin. Erat, ut scis, in Catone inexthausta aviditas legendi. *Idem.*

Quod si omnia a philosophis essent petenda; Peripateticorum institutis commodius fingeretur oratio. Quo magis tuum, Brute, iudicium probo, qui eorum, id est ex veteri Academia philosophorum, sectam secutus es, quorum in doctrina atque præceptis differendi ratio conjungitur cum suavitate dicendi & copia. Quanquam ea ipsa Peripateticorum Academicorumque consuetudo in ratione dicendi talis est, ut nec perficere oratorem possit ipsa per sese, nec sine ea orator esse perfectus. Nam, ut Stoicorum adstrictior est oratio, aliquantoque contractior, quam aures populi requirunt: sic illorum liberior & latior, quam patitur consuetudo iudiciorum, & fori.

Quis enim uberior in dicendo Platone? Jovem ajunt philosophi, si Græce loquatur, sic loqui. Quis Aristotele nervosior? Theophrasto dulcior? Læsitavisse Platonem studiose, dividisse etiam Demosthenes dicitur: idque apparet in genere, & granditate verborum. Dicit etiam in quadam epistola hoc ipse de sese. Sed & huius oratio in philosophiam translata, pugnacior (ut ita dicam) videtur, & illorum in iudicia patior.

XXXII. Nunc reliquorum oratorum ætates, si placet, & gradus persequamur. Nobis vero, inquit Atticus, & vehementer quidem, ut pro Bruto etiam respondeam. Curio fuit igitur ejusdem ætatis fere, sane illustris orator, cujus de ingenio ex orationibus ejus existimari potest. Sunt enim & aliæ, & pro Ser. Fulvio, de incestu, nobilis oratio. Nobis quidem peris, hæc omnia optima putabatur, quæ vix jam comparet in hac turba novorum voluminum.

Præclare, inquit Brutus, teneo qui istam turbam voluminum effecerit. Et ego, inquam, intelligo, Brute, quem dicas. Certe enim & boni aliquid atulimus juventuti, magnificentius, quam fuerat, genus dicendi, & ornatus: & nocuimus fortasse, quod veteres orationes post nostras, non a me quidem, (meis enim illas antepono) sed a plerisque legi sunt desitæ. Enumera, inquit, ut scis, in plerisque. Quanquam video mihi multa legenda jam te auctore, quæ antea contemnebam.

Tom. I.

H h h

Atqui

Atqui hæc, inquam, de incestu laudata oratio puerilis est locis multis: de amore, de tormentis, de rumore, loci fane inanes: verumtamen nondum tritis nostrorum hominum auri- bus, nec erudita civitate, tolerabiles. Scripsit etiam alia nonnulla, & multa dixit, & illustria, & in numero patronorum fuit: ut cum mirer, cum & vita suppeditavisset, & splendor ei non defuisset, consulem non fuisse.

XXXIII. Sed ecce in manibus vir, & præstantissimo ingenio, & flagranti studio, & doctus a puero, C. Gracchus. Noli enim putare, quenquam, Brute, pleniorum & uberiorum ad dicendum fuisse. Et ille, Sic proflus, inquit, existimo; atque istum de superioribus pane solum lego. Immo plane, inquam, Brute, legas censeo. Damnum enim illius immaturo interitu res Romanæ, Latinæque literæ fecerunt. Utinam non tam fratri pietatem, quam patriæ, præstare voluisset! Quam ille facile tali ingenio, diutius si vixisset, vel paternam esset vel avitam gloriam consecutus! Eloquentia quidem nescio an habuisset parem neminem. Grandis est verbis, sapiens sententiis, genere toto gravis: manus extrema non accessit operibus ejus: præclare inchoata multa, perfecta non plane. Legendus, inquam, est hic orator, Brute, si quisquam alius, juventuti. Non enim solum acere, sed etiam alere ingenium potest.

Huic successit ætati C. Galba¹², Servii illius eloquentissimi viri filius, P. Craffi eloquentis, & jurisperiti gener. Laudabant hunc patres nostri, favebant etiam propter patris memoriam, sed cecidit in cursu. Nam rogatione¹³ Mamilia, Jugurthinæ conjugationis invidia, cum pro sese dixisset, oppressus est. Exstat ejus peroratio, qui epilogus dicitur: tanto in honore, pueris nobis, erat, ut cum etiam edificeremus. Hic, qui in collegio sacerdotum esset, primus post Romanam conditam judicio publico est condemnatus.

XXXIV.

¹² C. Galba] C. Sulpicius Galba, de quo nihil scriptum invenio, præter hoc ipsum, quod hæc loco scribit Cicero. Idem.

¹³ Rogatione] Uti quereretur in eos, quorum consilio Jugurtha senatus decreta neglexisset, quique ab eo in legationibus

aut imperiis pecunias accepissent, qui elephantos, quique perisgas tradidissent, itemque, qui de pace aut bello cum hostibus pactiones fecissent, ut scribit Sallustius. Idem.

XXXIV. P. Scipio¹⁴, qui est in consulatu mortuus, non multum ille quidem, nec sæpe dicebat: sed & Latine loquendo, cuius erat par, & omnes fere facitque superabat. Ejus collega L. Bestia¹⁵, bonis initiis orsus tribunatus, (nam P. Popilium vi C. Gracchi expulsus sua rogatione restituit) vir & acer & non indifertus, tristes exitus habuit consulatus. Nam invidiosa lege Mamilia C. Galbam sacerdotem, & quatuor consulares, L. Bestiam, C. Catonem, Sp. Albinum, civemque præstantissimum L. Opimium¹⁶, Gracchi interfectorem, a populo absolutum, cum is contra populi studium steteret, Gracchani iudices sustulerunt.

Hujus dissimilis in tribunatu, reliquaque omni vita, civis improbus C. Licinius Nerva¹⁷ non indifertus fuit. C. Fimbria¹⁸ temporibus iisdem fere, sed longius ætate provectus, habitus est sane (ut ita dicam) luculentus patronus, asper, maledicus, genere toto paulo fervidior atque commotior: diligentia tamen, & virtute animi atque vita, bonus auctor in fenatu. Idem tolerabilis patronus, nec rudis¹⁹ in jure civili, & cum virtute, tum etiam ipso orationis genere liber:

H h h 2 cujus

¹⁴ P. Scipio] P. Cornelius Scipio Nasica, P. illius, qui Tib. Gracchi conatus perditos vindicavit, filius, ut lib. 1. de Officiis dicitur: qui cum L. Calpurnio Bestia consul fuit anno DCXLIII. Idem.

¹⁵ L. Bestia] L. Calpurnius Bestia, qui consul bellum cum Jugurtha gerere iussus, pacem cum eo iniussu populi & senatus fecit, ut Liv. lib. lxxv. scripsit, quod ipse quoque, ut Sallustius ostendit, pecunia fuisse a rege corruptus: qui postea, ut ex lib. 11. de Orat. cognoscitur, a C. Memmio fuit accusatus. Fuit autem consul cum P. Cornelio Scipione Nasica, anno ab U. C. DCXLIII. Idem.

¹⁶ L. Opimius] Qui peritor & consul maximis Remp. periculis liberavit, ut in Orat. in Pisonem dicitur. Nam prætor Fregellanos, qui desererant, in deditionem accepit, Fregellas diruit, ut scripserunt Liv. lib. lx. & Ascon. in Orat. in Pisonem.

Consul vero L. Opimius cum Q. Fabio Maximo, anno ab U. C. DCXXIII. C. Gracchum interfecit. Hic est Opimius, a quo Consule celeberrimum Opimiani vini nomen est: de quo Cicero infra meminit, Patere-

lus lib. 11. Plin. lib. xiv. cap. 4. Credimus Opimiorum cognomen Paulam fuisse, quod Liv. lib. x. L. Opimium Paulam quæstorem agnoscat. Idem.

¹⁷ Nerva] Credimus hunc esse C. Licinium Nervam, quem Varro lib. 11. cap. 4. de Re rust. scribit in Macedonia prætorum fuisse. Nerva porro fuit cognomen Liciniorum, Coccejorum, & Sylliorum, ductum a nervo, id est a robore, ut quidam scribunt. Idem.

¹⁸ C. Fimbria] C. Flavius Fimbria. In consulis enim, apud Paternolum, Frontinum, & alios ita legitur. Et Flavius quidem plebsi fuerunt, ut vel hic C. Flavius Fimbria ostendit, qui tribunatum plebsi petiit, & repulsam tulit, sed postea consul, ut ait in Orat. pro Plancio, factus est, & quidem anno ab U. C. DCI. Quia Cicero in Oratione pro Cluentio C. Flavium Puffonem inter robora populi Romani tempore M. Drusi fuisse scribit. Idem.

¹⁹ Item tolerabilis patronus, nec rudis &c.] Adferunt Fighio nostro autumant illud tolerabilis patronus, introductam a margine glossulam. Gruterus.

cujus orationes pueri legebamus, quas jam reperire vix possumus.

Atque etiam ingenio, & sermone eleganti, valetudine incommoda, C. Sextius Calvinus²⁰ fuit: qui etsi cum remiserant dolores pedum, non deerat in causis, tamen id non fape faciebat. Itaque consilio ejus, cum volebant, homines utebantur: patrocinio, cum licebat.

Isdem temporibus M. Brutus²¹ in quo magnum fuit, Brute, dedecus generi vestro: qui cum tanto nomine esset, patremque optimum virum habuisset, & juris peritissimum, accusationem facilitaverit, ut Athenis Lycurgus. Is magistratus non petivit, sed fuit accusator vehemens & molestus; ut facile cerneret naturale quoddam stirpis bonum degeneravisse vitio depravatae voluntatis.

Atque eodem tempore accusator de plebe L. Caelenus²² fuit, quem ego audivi jam senem, cum ab L. Sabello multam lege Aquillia de injuria petivisset. Non fecissem hominis paene infimi mentionem, nisi judicarem, qui suspiciosus aut criminiosus diceret, audivisse me neminem.

XXXV. Doctus etiam Graecis T. Albutius²³, vel potius, paene Graecus. Loquor, ut opinor: sed licet ex orationibus judicare. Fuit autem Athenis adolescens: perfectus Epicureus evaserat, minime aptum ad dicendum genus.

Jam Q. Catulus²⁴, non antiquo illo more, sed hoc nostro

²⁰ C. Sextius Calvinus] De hoc nos adhuc nihil reperire potuimus, nisi forte putet aliquis, eum esse quem Cicero lib. 11. de Orat. laicum fuisse refert. *Covradus.*

²¹ M. Brutus] Quem graphicè describit Cicero, lib. 11. de Orat. c. 55. *Prætor.*

²² L. Caelenus] Opinor Cælidius scribendum esse; nam a Cælio Cælidius, ut a Nafidio Nafidius, deductum est. *Ursinus.* De quo dici nihil a nobis potest, qui non sane multum opere in quaerendo ponendum putavimus: quod ille indignus videatur, de quo multum laboremus. *Covradus.*

²³ T. Albutius] Eques Romanus, admodum levis, & morum peregrinitate odiosus, Sardiniam prætor obtinuit, anno Urbis

DCXLIX. Cum sibi non expectato senatus judicio triumphum arrogasset homo vanissimus, ejus temeritas supplicatione denegata notata est. *Penh.*

²⁴ Q. Catulus] Q. Lutatius Catulus, *Kæpæ* *Auræ* *tere* semper a Plutarcho dicitur: idcirco *Lutatius* Latine scribi debet; præsertim cum semper in veterum monumentis, & in libris etiam manuscriptis ita scribatur. Cum G. Mario, anno ab U. C. DCLII. consul fuit, & cum eodem Mario de Cimbris triumphavit, ut scribit Plutarchus. Postea vero in civili bello victor Marius, necessarius Q. Catuli deprecantibus, non semel respondit: *Moriatur*, ut Cicero Tufcul. V. refert. Vita igitur se ipse privavit, ut Valer. Max. lib. 1x. c. 12. scribit, recenti cal-

stro (nisi quid fieri potest perfectius) eruditus. Multa litera; summa non vita solum atque naturæ, sed orationis etiam comitas; incorrupta quædam Latini sermonis integritas: quæ perspicui cum ex orationibus ejus potest, tum facillime ex eo libro, quem de consulatu & de rebus gestis suis conscriptum molli & Xenophonteo genere sermonis, misit ad A. Furium, poetam, familiarem suum: qui liber nihilo notior est, quam illi tres, de quibus ante dixi, Scauri libri.

Tum Brutus, Mihi quidem nec iste notus est, nec illi: sed nec mea culpa est²⁵: nunquam enim in manus inciderunt. Nunc autem & a te fumam, & conquiram ista posthac curiosus. Fuit igitur in Catulo sermo Latinus: quæ laus dicendi non mediocris ab oratoribus plerisque neglecta est. Nam de sono vocis, & suavitate appellandarum literarum, quoniam filium cognovisti²⁶, noli expectare quid dicam. Quamquam filius quidem non fuit in oratorum numero, sed non deerat ei tamen in sententia dicenda cum prudentia, tum elegans quoddam & eruditum orationis genus. Nec habitus est tamen pater ipse Catulus princeps in numero patronorum; sed erat talis, ut, cum quosdam audires, qui tum erant præstantes, videretur esse inferior: cum autem ipsum audires sine comparatione, non modo contentus esses, sed melius non quaereres.

Q. Metellus Numidicus²⁷, & ejus collega M. Silanus²⁸,

ce illito, multoque igni percalefacto cubiculo. De hac re videndus etiam Patercul. *Covradus.*

²⁵ Sed nec mea culpa est] Sic enim corrigatur a doctis, & describitur, ut sit sententia: Illi libri mihi non sunt noti, sed nec mea culpa est; nunquam enim in manus inciderunt meas; quod illi sese ultro ad legendum offerre debuerant: quod sine joco ita frigide dicitur, ut ne cum joco quidem satis probem, malimque libros veteres sequi, in quibus est scriptum: *sed hæc mea culpa est.* Idem.

²⁶ Filium cognovisti] Q. Lutatium Q. F. Catulum, qui fuit consul cum M. Emilio Lepido, anno ab U. C. DCLXXVII. quo tempore M. Lepidus, cum aëta Sylla tentaret

rescindere, bellum excitavit, & ab ipso Q. Catulo collega Italia pulsus est, & in Sardinia frustra bellum molitus, perit. *Idem.*

²⁷ Q. Metellus Numidicus] Q. Cæcilius Metellus Numidicus, quem Cicero lib. 11. Famil. & in Orat. pro Corn. Balbo L. filium vocat, qui consul cum M. Silano anno ab U. C. DCLXV. cum duobus præliis Jugurtham fudisset, & universam Numidiam vastasset, triumphavit, & Numidicus est appellatus. Multa de eo passim Cicero, qui cum hoc uno potissimum se conferre solet, quod uterque in exilium fuerit actus, & postea in civitatem restitutus, sed ita tamen, ut rem suam præferat. Hic Metellus adolescens Athenis Caræadem jam affectum senectute multos dies audivit, ut L. Crassus

nus²⁸, dicebant de republica quod esset illis viris, & consulari dignitati fatis. M. Aurelius Scavrus²⁹ non saepe dicebat, sed polite: Latine vero in primis est eleganter locutus. Quæ laus eadem in A. Albino³⁰ bene loquendi fuit. Nam flamen Albinus³¹ etiam in numero est habitus disertorum. Q. etiam Cæpio³², vir acer & fortis, cui fortuna belli, criminis; invidia populi, calamitati fuit.

XXXVI. Tum etiam C. & L. Memmii³³ fuerunt, oratores mediocres, accusatores acres atque acerbi. Itaque in iudicium capitis multos vocaverunt, pro reis non saepe dixerunt. Sp. Thorius³⁴ fatis valuit in populari genere dicendi, is, qui agrum publicum, vitiosa & inutili lege, vestigali levavit.

M.

eius familiaris lib. III. de Orat. testatur. Itaque ut docto doctus Archias illi iucundus erat, ut in Orat. pro Archia scribitur.

28 M. Silanus] Hic est M. Junius Silanus, qui adversus Cimbro infeliciter pugnavit, ut Liv. lib. lxx. & Acon. in Orat. pro Cornelio scribitur; quamvis Eutropius dicat Cimbro ab eo in Italia victos fuisse. Hic plures leges, quibus militia stipendia minuebantur, abrogavit, quod Acon. ibid. refert. *Idem.*

29 M. Aurelius Scavrus] Is est M. Aurelius Scavrus, quo postulate, quod is Ephesi se quæstorem vi prohibitum esse dicebat, quo minus e sano Dianæ servum suum, qui in illud asylum confugisset, abduceret, Pericles Ephesius, homo nobilissimus Romanæ epocatus est; quod auctor injuriæ illius fuisse argueretur; ut Verrina III. relatum est. Huic nominis defendendi in L. Flaccum potestas non est data, quod quæstor ejus fuisse. *Idem.*

30 A. Albino] Sp. Albini, ut nos putamus, fratre; qui cum esset frater in Africa legatus, pro prætor ab eo relictus, infeliciter prælio adversus Jugurtham gesto confixit, pacemque etiam multum ignominiosam adiecit, quam quidem minime esse servandam senatus censuit, ut Liv. lib. LXIV. scriptura reliquit. Ob eam causam nos credimus cum post fratris consulatum annos decem jacuisse, ac tandem cum M. Antonio consulem anno ab U. C. DCLV. factum fuisse; cujus consulatus Cicero in Orat. post reditum ad Quirit. Plin. lib. viii. c. 7. &

Gell. lib. iv. c. 7. meminerant: nisi forte quis alium Albinum fuisse putet. *Idem.*

31 Flamen Albinus] Quærimus historiam. *Idem.*

32 Q. etiam Cæpio] Q. Servilius Cæpio cum C. Atilio Serrano consul anno ab U. C. DCXLVIII. fuit, &, ut scribit Cassiodor. judicium equitibus & senatoribus communicavit; quam rem Cicero de Invent. lib. i. significavit. Hic proconsul, vel, ut est apud Gellium, consul, capta urbe Gallorum, cui nomen est Tolosæ, centum M. ponderis auri, & argenti CX. M. e templo Apollinis sustulit: quod cum ad Massiliam, amicam populo Romano urbem, cum prædictis misisset, interfectis clam (sicut quidam contestantur) quibus ea custodienda & perverrenda commiserat, cuncta per scelus furatus fuisse narratur. Unde etiam magna questio post Romæ est acta, ut apud Orosum lib. v. c. 15. legitur. Vid. Gell. lib. III. c. 2. & Strabon. lib. IV. *Idem.*

33 C. & L. Memmii] Memmii a Mæthio Trojano dicti, ut Poeta libro v. 127. sic ostendit: *Mæthius Mæthius, genus a quo natus Memmius*: qui plebeus fuerunt, ut tribunatus ostendunt, & Cicero epist. 16. lib. xv. ad Atticum testatur. Memmii tamen a Lucretio lib. i. clara præpago vocatur. *Corradus.* C. Memmius Gallus, trib. pl. anno Urbis DCXLIII. Jugurtham reum pro concione fecit. *Sallustius.* L. Memmius eundem magistratum gessit quatuor post annis. *Preußius.*

34 Sp. Thorius] Tribunus plebis, anno DCXLVII. De lege Thoria, vide lib. ii. de Orat. cap. 36.

M. Marcellus Æterni pater³⁵, non ille quidem in patris, sed & in promptis tamen, & non inexercitatis ad dicendum, fuit, ut filius ejus P. Lentulus³⁶.

L. etiam Cotta³⁷, prætorius, in mediocrium oratorum numero, dicendi non ita multum laude procefferat: sed de industria, cum verbis, tum etiam ipso sono quasi subfructico persequeretur atque imitabatur antiquitatem. Atque ego & in hoc ipso Cotta, & in aliis pluribus intelligo, me non ita disertos homines & retulisse in oratorum numerum, & relaturum. Est enim propositum colligere eos, qui hoc munere in civitate functi sint, ut tenerent oratorum locum: quorum quidem quæ fuerit ascensio, & quam in omnibus rebus difficultis optimi perfectio atque absolutio, ex eo, quod dicam, existimari potest. Quam multi enim jam oratores commemorati sunt, & quam diu in eorum enumeratione versamur, cum tamen spisse, atque vix, ut dudum ad Demosthenem & Hyperidem, sic nunc ad Antonium Crassumque pervenimus? Nam ego sic existimo, hos oratores fuisse maximos, & in his primum cum Græcorum gloria Latine dicendi copiam æquatam.

XXXVII. Omnia veniebant Antonio³⁸ in mentem; & eaque suo

35 M. Marcellus Æterni pater] M. Claudius Marcellus. Fuerunt vero due familiae Claudiæ: ea quæ Marcellorum appellata est, plebeja; quæ Pulchrorum, patricia, ut Acon. plebeja in Orat. pro Scavro, & Sueton. in Tiberio docent. Hic videtur esse Marcellus, de quo L. Crassus lib. i. de Orat. loquitur. Quis deditus erat eloquentiæ studiis, hic illum Cicero inter oratores ponit: quamquam dubitari potest, cum ante L. Cassium colloquetur. Ille enim L. Crasso multo erat junior. Quare fortasse sit ille Marcellus, qui cum L. Crasso ipse gessit inimicitias; & in quem testimonium dixit: ut Orat. pro Font. refertur. Filius ejus forte Æternus est appellatus, quod patrem cum Æternia captum liberavit, ut ex Liv. lib. LXXXIII. coniecere licet. *Corr.*

36 Ut filius ejus, P. Lentulus] Dubitari posse video, quo pacto, cum & Marcellus esset ipse, & Marcelli Æterni pater esset, nunc etiam P. Lentulum filium habere dica-

tur; cum Claudia & Cornelia gentes sint diversæ. Sed hic aliquis fuerit adoptio necesse est; ut vel hic P. Lentulus, cum esset prius Claudius Marcellus, ut Claudii Marcelli filius, ab aliquo Cornelio Lentulo fuerit adoptatus; & ita P. Cornelius Lentulus appellatus: vel certe M. ipse Marcellus pater, postquam jam Marcellum Æternium habuerat filium, in Cornelia familia sit aditus, & Cn. Cornelius Lentulus Clodius sit appellatus, qui fuerit consul anno ab U. C. DCLVII. cujus postea filius hic P. Lentulus fuerit. *Corradus.*

37 L. Cotta] L. Aurelius Cotta, quæstor anno DCLIV. octavo post anno prætor. *Preußius.* Illius, ut puto, filius, qui anno DCX. fuit consul. *Corradus.*

38 Antonio] M. Antonius, cum esset prætor, vel potius consul designatus, quo anno Saturninus est interfectus, extra urbem cum præsidio fuit, Orat. pro C. Rabirio. Anno sequenti, id est DCLV., cum A. Posthumio Albi-